

Kereszténynek lenni itt és most

TAKÁCS ZSUZSA

*Kereszténynek lenni
itt és mindig*

Kereszténynek lenni, ha tetszik, azt jelenti, hogy hiszékenynek, ostobának és együgyűnek lenni. A szüntelen bizalomra való törekvést jelenti. A hitelrontás, a megítélés, az isteni pózban való tetszelgéstől való visszahőkölést jelenti. Keresztény az, aki másokért kezességet vállal. Mások megítélését illetően inkább élek vakon és vallok szégyenletes kudarcot, semmint hogy lássak. Rettegek attól, hogy utána nézzenek annak, akitől elköszöntem, hogy lássam, mint válik egyre kisebbé, jelentéktelenné, szemem láttára, hogyan semmisül meg.

Meglehet persze, hogy azért törekszem a bizalomra, mert bizalmatlan vagyok. Egyetlen pillanatra sem hiszem, hogy a naplemente szép, egy vers jó, csak mert mások úgy tartják. Meg kell tapintanom a látvány szövetét, mint Krisztus sebeit Tamásnak, ahhoz, hogy elhiggyem. Valószínűleg igaza van Mandelstamnak, aki bizalmatlan volt Nagyevsda M. tanúsága szerint, mert, mint írja, a költők bizalmatlanok. A bizalmatlanság a bizalom ikerszava ebben az értelemben. Kétségbe kell vonnom a hozzám közelálló ítéletét, mert azt akarják, hogy úgy lássam a világot, ahogyan ők látják, szeretetükben, önzésükben, és — mennyire furcsa — bizalmatlanságukban. Gyerekkorunkban szűkre vonják életünk körének sugarát, és a gyerekek, életem legmegindítóbb tapasztalata szerint, a végsőkig bíznak a felnőttekben, a kis kör középpontjától messzekerülve annak a régi Napnak a melegét érzik halálukig a csontjaikban. A bizalom a kegyelemhez vezető lépcsősor.

Tizenegy éves koromban öngyilkos akartam lenni. Most visszatekintve bizonyosra veszem, hogy játszottam a halál gondolatával, de csapdába csaltam magamat. Úgy akartam meghalni, hogy véletlenszerű és kikerülhetetlen legyen a halál. A felnőttkor hitszegéseit akartam elkerülni. Felfokozott és romantikus vallásosság kerített a hatalmába, amelynek persze épp a valláshoz és a hithez nem volt semmi köze. A Dunához vezető romos lépcsősor utolsó fokáról vezetett el és vitt haza egy ismeretlen. Személytelen, túláradó hálát éreztem, zokogásom nem bűneimnek, megmenekülésemnek szólt, hiszen valójában az életre vágytam hevesen és türelmetlenül. Jó volt tapasztalnom, hogy legmagányosabb pillanatomban sem vagyok egyedül, hogy szinte kockázat nélkül vagyok bátor és szabad.

A lépcsősor tetején természetesen a halál vár, saját és mégis elszemélytelenítő halálom. Biznom kell benne is, remélnem, hogy nem a bizalom elvesztéséből nő ki majd, bár a szerettemmel való együttélés során megszereztem erre bőséges indítékaimat, és nemhogy önmagamban, érzékélemben sem bízhatom, csak abban, hogy vaksin a tárgya-im mellé nyúlok majd, és nem hallom a figyelmeztető villamoscsengőt. De remélem, hogy ez az egész, a látás, a hallás másodlagos lesz, és egyre biztosabban rajzolódik elém a bennem élő, hogy leépülésem során megjelenik majd nekem a misztikusok szerinti Isten.

Lehet, hogy ez az egyetlen, legszemélyesebb válaszom, ezt kerülgetem, ezt késleltem, hogy várákozás előzze meg a kimondását, *kereszténynek lenni számomra a megváltottság tudatát jelenti*. Nem az ősbűntől való szabadulás tudatát, azt a könnyűséget, hogy ráhagyatkozhatom arra, Aki van, minden állítás és tagadás ellenére.

A többi mellékes szinte. Az evidencia erejével ható felismerés, a botrányszámba menő dogma elfogadása például, hogy a szertartás során valóban Krisztus teste és vére van jelen, számomra — igaz. Nem volnék költő, ha nem hihetném így. Ha jelkép, levesz az állítás igazából, bármit hasonlíthatok bármihez, minden emlékezés, minden metafora kópia. Én valóban egy kétezer évvel ezelőtti szertartás résztvevője vagyok, és életemből a megvilágosodás pillanata nem kiiktatható.

Néhány évvel ezelőtt azt mondta valaki, hogy azért foglalkozom „politikai” kérdésekkel (a Duna-lépcsőről és a kisebbségben élő magyarokról volt szó), mert költő vagyok. Elképesztett, és legkiszolgáltatottabb pillanataimba lökött vissza ez a magyarázat. Ilyen fáradtsággal azt is mondhatta volna, hogy azért foglalkoztat a rontás és rongálás, a megalázás, mert nő vagyok, keresztény, katolikus vagy hispanista. Mégis a keresztény szó zavart volna legkevésbé ebben az indoklásban. Kereszténynek lenni ugyanis elérhetetlen teljesség, törekvés arra, hogy kiálljunk az elnyomott, a megalázott, a legalsóbb lépcsőfokon álló mellett.

Bár keresztények lennénk. Bár keresztény lehetnék.

SZABÓ FERENC

Sík Sándor mondotta valahol — némileg Tertullianuszra emlékezve —, hogy kereszténynek nem lehet születni, hanem csak újjászületni, tehát az ember kereszténnyé, Krisztus-követővé *válik* úgy, hogy hisz és megtér, — állandóan megtér, a keresztiségtől kezdve haláláig. Ez áll mindenkire: papra, szerzetesre, világra egyaránt. Magyarországon a megkereszteltek száma egyre zsugorodott az elmúlt évtizedekben a külső nyomás, az ateista légkör, a keresztény családi és iskolai nevelés hiánya, a jóléti társadalmakat jellemző gyakorlati materializmus és szekularizmus következtében. Ez a tény ismeretes.

Most, hogy az 1989-es fordulattal a felszabadult országban az egyház és hívei is szabadon lélegezhetnek (bár még a bukott rendszer számos maradványaival kell megküzdeniök), most, amikor a társadalmi-politikai élet kezd előrehaladni a demokrácia útján (még tanulunk kell a demokráciát és a pluralizmust!) most, amikor a közéletben és a politikában kezd egy bizonyos liberalizmus jó és rossz befolyása érvényesülni (a szabadságot is tanulunk kell!), a kereszténység a „modernség” számos kihívásával áll szemben. Kereszténység? Ez elvont fogalom! A keresztényeknek, akiknek a II. Vatikáni zsinat szellemében meg kell tanulniok a párbeszédet más világnézetűekkel, anélkül, hogy elmosnák önazonosságukat, „moderneknek” kell lenniök modernizmus nélkül, vagyis a gyakorlatba is át kell vinniök a korszerűsödés („aggiornamento”) követelményeit. Elfogadva a „szekularizáció” pozitívumait, vagyis elismerve a *Gaudium et Spes* kezdetű zsinati okmánnyal az evilági valóságok, a tudomány, a kultúra, a politika jogos autonómiáját, anélkül, hogy az ateizmusba torkolló teljes szekularizmusnak, az „egydimenziós embert” szülő horizontalizmusnak hódolnának, vizsgálniok kell az „idők jeleit”, a konkrét magyar helyzetből adódó feladataikat, hogy *Krisztust képviseljék itt és most*.

Annakidején, 1965 márciusában Párizsban (amikor megismerkedtünk) Rónay György a Katolikus Értelmisségek Hetén ezzel a címmel tartott előadást a franciáknak: „Istent képviselni”. Leírta a marxista, szocialista társadalomban élő magyar katolikusok helyzetét, és azt hangsúlyozta, hogy a legjobb „érv” a marxista tételek vitathatósága mellett a keresztények hiteles tanúságtétele. „Kétségkívül nehéz föladat — hangoztatta Rónay György —; sok türelmet kíván, sok okosságot, sok önfegyelmet, és kivált sok szeretetet.” Azt mondanám: ma is ez a keresztények legfőbb feladata: *közösen tanúskodni*

Krisztusba vetett eleven, hatékony, szeretetben gyümölcsöző hitükről. A szekularizmus és gyakorlati ateizmus korában az ökumenizmus a hívők létkérdése.

Természetesen igyekszünk újjászervezni szerzetesrendjeinket, iskoláinkat, mozgalmainkat, a különféle egyházi intézményeket, amelyekre szükség van az apostoli munkához, evangelizáláshoz. De nem feledhetjük, hogy „kisdéd nyáj” vagyunk, diaszpórahelyzetbe szorulunk. (Egyébként a triumfalizmusra nemigen hangol helyzetünk!) Nem a felszínen, hanem a mélységben kell kibontakoztatnunk kereszténységünket, hogy mindenki ott, ahol él és dolgozik, szinte az egész kereszténységet képviselje, és a család *ecclesiola* legyen. Az őskeresztény hasonlat szerint kovásznak kell lennünk, a társadalom „lelkének” kell lennünk. De csak úgy válunk hiteles kereszténnyé, úgy képviseljük Krisztust, ha az ő Lelkéből élünk, ha — Pál szavai szerint — „Lélek szerint” élünk. Lelki megújulás nélkül minden szervezkedés, mozgolódás („mozgalmiskodás”), minden struktúra üres keret marad; csak aki a Lélektől lángot kapott, az tud másokat gyújtani. Mindezek közhelyeknek tűnhetnek. De az igazság egyszerű. „Legyen a te szemed egyszerű...!” Ez a evangéliumi felszólítás.

Feladatunkat így is megjelölhetjük: negyed századdal a zsinat befejezése után most már *komolyan igyekezzünk a gyakorlatba átvinni a II. Vatikáni zsinat szellemét, és, bizonyos pontokon, betűjét is.* A Szentatya apostoli látogatása — remélem — jó alkalom lesz a lelki megújulásra, a mélyszántásra — az „Életünk Krisztus!” mottó értelmében. Most van az ugartörés, a szántás és a magvetés ideje. Majd lassan felnövekszik egy új nemzedék, amely — türelemmel, miként az isteni Gazda teszi — megvárja, hogy felnövekedjék a búza és majd kalászba szökkenjen, miközben nő a konkoly is. De ezt a konkolyt rögtön nem tépi ki. Nehéz is a kalász kibontakozása (a gyümölcs kialakulása) előtt megkülönböztetni a jó termést és a selejtet. Nehéz, mert a jó és a rossz választóvonal a saját szívünkön keresztül húzódik. Mindannyiunk megéli azt a meghasonlást, amiről Pál panaszkodott a Római levélben: látom a jót, helyeslem is, mégis a rosszat teszem. Krisztus kegyelme, az újjáteremtő Lélek segít bennünket, hogy megtegyük az igazságot szeretetben; hogy jóval győzzük le a rosszat; hogy megpróbáljunk Isten segítségével *kereszténnyé válni* itt és most, a jelen pillanatban, amely az örökkévalóság ablaka.

EMBER MÁRIA

Emlékezés egy mondatra

Nem lévén keresztény, aggodalmakkal vagyok tele — hogyan is válaszolhatnék én a Vigilia megtisztelő felkérésére, körkérdésére?

Nem lévén keresztény, talán mégis mondhatnék valamit (jut eszembe a másik percben), amit éppen ama közösségen belüliek nem tudhatnak?

Csakhogy: óvakodnom kell minden általánosítástól. Hiszen egyvégtében küzdök az ellen is, hogy a zsidókat egy és oszthatatlan masszának tekintsek, s úgy beszéljenek róluk: a zsidóság. Keresztény ember is annyiféle van, ahány. Ismerek papban képmutatót és templomkerülőben tiszta erkölcsűt.

Egy dolgot, egy élményt azonban elmondhatok esetleg — noha nincs híján az általánosításnak. Mégis fontos volna, hogy értesüljenek róla azok, akik kereszténynek születtek. Azokban az órákban, napokban, hetekben ugyanis, amikor azokra, akik nem születtek kereszténynek, rátört az Elképzelhetetlen, vagyis 1944. március 19-e és június 26-a között, a szülőházából való elhurcolásunkat megelőző stációkon nem egyszer hallottam a körülöttem lévő felnőttektől a következő szavakat:

— ... és ezek nevezik magukat kereszténynek?!

Felháborodva mondták. Előfordult, hogy panaszos hangszíjjal, fejüket csóválva. Reznált gúnyjal akár. Mindegy: a mondat, amely eleven emlékem maradt, bizonyosan rejt pozitív töltetet. Annak kifejezése, önkéntelenül, a visszajáról, hogy az, akinek a száján kiszaladt, jobbat várt. Megértésben, türelemben, segíteni akarásban, felebaráti kötelességtudásban keresztényibb magatartást.

Mostanában, hogy némelyek sietnek jelezni a világnak: a születés véletlenéből ők kereszténynek számítanak, mit is mondhatnék? Azt, hogy úgy képzeltem: aki keresztény, nem hivalkodik vele? Hanem úgy él, s aszerint cselekszik?

Most veszem észre: ebben a rosszállásban már megint mennyi pozitív várakozás van...

MARÓTH MIKLÓS

Mi lehet a katolikusok szerepe a mai világban? Semmi esetre sem az, hogy katolikus voltukkal dicsekszenek, még kevésbé az, hogy a katolikus világnézet, a katolikus értékek fölsőbbrendűségét hangoztatják, és legkevésbé az, hogy az előző korszakban való elnyomatusukra hivatkozva próbálnak kárpótlást kapni az esetek többségében inkább csak vélt, néha azonban valós mellőztetésükért, hátrányos megkülönböztetésükért.

Ez utóbbit azért szeretném hangsúlyozni, mert a korábbi rendszer egyik legföhláborítóbb tulajdonsága éppen az volt, hogy híveit a még korábbi elnyomásra való hivatkozással helyezte mások elébe. Ha most a katolikusok akár valós, akár vélt sérelmeik révén szeretnének bármilyen előnyhöz jutni mások rovására, akkor ők sem lennének különbek, mint az általuk elvetett rendszer. (Mindez természetesen nem vonatkozik a nyilvánvaló jogsértések orvoslására, a másokkal együtt kapott kompenzációkra, stb.)

Tudnivaló ugyanis, hogy a tartósan megbízható, jó teljesítményt előbb-utóbb az előző rendszer is honorálta. Ismeretségi körömben, kollégáim között számos olyan ember van, aki akár vallásos meggyőződése, akár 56-os szereplése miatt életében nehéz, néha kilátástalan korszakokat élt át, de szükségtelen szenvedések, kitérők után vitathatatlan teljesítménye miatt végül mégis megkapta a neki kijáró elismerést. Már akkor is kétséggel szemléltem azokat, akik tehetségtelenségüket, lustaságukat és az ezzel járó lemaradásukat vallásos meggyőződésükkel mentegették. Ez a kétség ellenérzéssé fokozódik, amikor azt látom, hogy többen „üldöztetésükre” hivatkozva, *teljesítmény nélkül* akarnak meg nem érdemelt babérokhoz jutni.

Mindez azért zavar, mert a vallásos ember számára az egyik legfontosabb parancs az állapotbeli kötelességek teljesítése. Ha valaki a feladataira figyelt, azokat jól oldotta meg, az, ha karrierben talán nem is mindig, de társai, kollégái nagyrabecsülésében elnyerte jutalmát. E nagyrabecsülés azonban az esetek nagy részében valamilyen karrier formájában is testet öltött.

Az előző rendszer ugyanis hivatalos elismerését nem föltétlenül valós eredményekért osztogatta. Ennek következményeként a tisztességes, szorgos munka sokak szemében devalválódott, boldogulásukat ügyeskedéssel próbálták megalapozni. Egy ország sorsa azonban nem attól függ, hogy polgárai hogyan tudják egymást becsapni, elkápráztatni. Miután ezt a korábbi vezetés is fölismerte, saját érdekében hajlandóvá vált az igazi teljesítmény elismerésére is. Manapság az ország sorsa szempontjából az az alapvető kérdés, hogy elegendő számban lesznek-e teljesítőképes polgárai.

A tapasztalatok azt mutatják, hogy a katolikus középiskolák azzal, hogy becsület munkára kényszerítették diákjaikat, a korábbi körülmények között is elegendő módon fölkészítették őket az életre. Az a tény, hogy az ország új miniszterei és vezetői között

oly nagy számban találhatók egyházi iskolából jött diákok, azt bizonyítja, hogy egyenlő versenyfeltételek esetén a kötelességteljesítésre szoktatott, teljesítőképes ember azonnal kiemelkedik a többi közül, mégpedig úgy, hogy az a tágabb közösség számára is haszonnal jár.

Mi lehet méltóbb egy keresztény ember számára, mint szerény, csöndes munkával kincseket gyűjteni, majd pedig, ha eljön az ideje, szolgálni a többieket, és fölhalmozott kincseiből (bármilyen sok vagy kevés legyen is az) másoknak is juttatni? Mi lehetne ellentétesebb a kereszténység eszméjével, mint kötelességteljesítés helyett önmagunkat sajnálni, szerénytelenül, érdemek nélkül kitüntetésre várni, mások szolgálata helyett másoktól a szolgálatot elvárni?

E különbséget az egyes emberek viselkedésében az erkölcsi értékek és a vallás irányában süketté vált környezet valószínűleg nem is észlelné, még szavakban sem lehetne nekik megmagyarázni, a magyarázatot pedig a korábbi tapasztalataik alapján beléjük ivódott gyanakvás miatt el sem fogadják.

Csak egy út lehetséges: az ókori *verba volant, exempla trahunt* elv alapján a gyakorlatban megmutatni, hogy a keresztény értékek, ezen belül az állapotbeli kötelesség teljesítése, a valódi teljesítményre való törekvés az egyetlen lehetséges életprogram.

GYÖKÖSSY ENDRE

Mit jelent ma homo christianusnak lenni? Ma és kétezer éve ugyanazt, amit ama galileai Hegyzen mondott Jézus: Ti vagytok a föld sója, a világ világossága és a hegyen épített város. Ám nem azt mondta: titek mindez, hanem ti vagytok mind e három. (Mt 5,13-16)

Ma, aki nemcsak imádója, hanem követője is Gazdánknak: az egy csipet só. Nem méz és nem cukor. Sőt „aki” nélkül minden íztelen, amit főzünk, „kifőzünk”. Ami nélkül megromlik az eltett hús, és szaga lesz. Az embereknek is. Ezért hallhatjuk annyiszor erre is, arra is: bűdös gazember.

Nos: a szózó embereket várja ma is a világ, és „sóvárogva” várja, ahogy egykor várták az asszonyok az Erdély felől döcögő só-szekereket, hogy íze legyen az ételnek és a kamarában meg ne romolják a hús. (Róm 8,19)

Akkor is azt várja a mai világ, ha nem tudja megmondani mire, kire vár, csak így dűnnyög vagy követelőzik: igaz emberek kellenének, olyanok, akikre föl lehet nézni, érdemes odafigyelni, és hiteles életüket követni. Ma is sóra, szózó és megtartó emberekre várnak, akik megízésítik az életet és megtartják azt, hogy ne tömegsírokban bomolják ismét az embereknek húsa. Szózó emberek kellenek, akik nem töppednek bele a maguk kis világába, „sótartójukba”, hogy ott „megízetlenedjenek”, hanem magukat áldozva beleolvadjanak a munkás, feketebetűs hétköznapiok életébe, és megízésítve megtartsák azt.

Majd ezt is mondta Jézus: — Ti vagytok a világ világossága. Amennyiben visszaverjük a fényét, a világ Világosságát, mert mi csak másodlagos fényforrás lehetünk. De az igen. Sőt azzá kell lennünk. (Jn 12,36)

Szent Ágoston, Hippó püspöke Numidiába küldte egyik tanítványát, hogy az ott szolgáljon. Amikor visszatért, így számolt be püspökének: — Atyám, rettenetes sötétséget láttam ott. Ágoston így felelt neki: — Nem azért küldtelek, hogy sötétséget láss, hanem azért, hogy világíts.

Három egymásra acsarkodó tisztviselőnő dolgozott egy szobában, ahol egyre sötétebb hangulat urakodott el, ezért a főnökük — akaratán kívül — betett közéjük egy világító szívet, Jézus lámpás-leányát, s hetek alatt felragyogott a munkahely. Amikor a

fő-főnök el akarta helyezni, így könyörögtek neki az addig egymás ellen sötét intrikákat szövögetők: — Ne vigye el, ne vegye el a Napsugarunkat! — Mert akkor már így becézték.

Ha a ma kereszténye nem „ragyogó ember”, nincs joga, hogy panaszkodjék a sötétségre, és az abban bújkáló sötét alakokra, mert akkor nem fényt visszaverő ember, hanem azt elnyelő. Vagy csak önmagát világítja meg, mint a lámpás a véka alatt. (Mt 5,15) Csoda-e, hogy azt a bibliabeli „vékát” manapság — a bombázó repülőök korában — elsötétítésnek nevezik. Kyrie eleison!

Mit jelent ma homo christianusnak lenni? Világítani mindazoknak, „akik a házban vannak”. Az egyházban, az Európa-házban és a Világ-házban. A legtöbb fényforrás melegít, és ahol dideregnek, arra is szükség van: melegségre, mert vacogatóan hűvösödik.

Hegyen épített város is lehetünk, s azzá kell lennünk ma is. Valamikor ezek a városok, Jeruzsálemen túl az úgynevezett „menedékvárosok” voltak. (Józs 20 r.)

Manapság, szegénységünk idején is, annyi mindenünk van már, vagy még — csak emberünk nincs. Embere nincs az embernek, mint ama Bethesda tó mellett fekvő bennának nem volt; így panaszkolta Jézusnak: Nincs emberem. Nincs az embernek olyan embere, aki észrevegye, megszólítsa és meghallgassa, pedig mindezek erőt adnak: vizsgáztatást, reménységet, olykor gyógyulást is. Nemrégén azt mondta valaki egy ilyen megszólító, meghallgató *homo christianus*-ra: ő az én menedékem és siratófalam. Neki mindent elmondhatok, és tudom, nemcsak meghallgat, hanem hallgat is, s egy-egy ilyen együttlétünk után békességem van.

Homo christianusnak lenni ma is azt jelenti, amit kétezer évvel ezelőtt, s azóta is: vagy só, fény, hegyen épített város vagyunk, vagy csak „szövegelünk”. Így mondta valaki a vallásoskodókra, s így folytatta: életüktől nem hallom meg a vallásos szövegeket. Ám sóra, fényre, menedék-emberekre mindig és mindenhol szükség van és lesz. Most sürgősen.

GYURKOVICS TIBOR

Kereszténység ma — és mindig

A kereszténység ma az utcán hever. Nemcsak a fölszabadult lelkek kaptak utána, hanem nyúlós-nyálkás kezekkel az új üzletkötők, kártyaspielerek, tömegmanipulátorok. Az ember minden kanyarban Jézus nevébe ütközik, hol hívogatóan, hol fenyegetően, hol magakelletően. Aprópénzre váltják, ahogy Júdás szerzett harminc ezüstöt tettett csókjával. A napokban a Körút sarkán virított ez a plakát:

Ne félj a 91-es évtől!

JÉZUS

*meghalt a bűnödért, hogy
szabad és boldog
életet élhess!*

SZERET

*és gondoskodik rólad,
ha segítségül hívod őt,
semmiben nem hagy egyedül.
Ő mindenható*

TÉGED

*hív, hogy fogadd el őt mint
megváltódat és uradat.
Így kaphatsz tőle örök életet
már ezen a földön.*

Ó a győztes!

Fölfoghatjuk úgy, hogy eme plakátomány minden szava igaz, számomra mégis van benne valami viszolyogtató, valami mosóporszerűen üzleti — „neve, ha van, csak áruvédjegy, / mint akármely mosóporé...” — így PERSIL-t is lehet kapni, leszállított áron.

Így ömlik ki az utcára a kereszténység, fehér por alakjában, a szabadság utcaira.

A tömegszerűség minden eszme legnagyobb veszélye. A kereszténységnek valószínűleg az első két, három évszázadban volt a legnagyobb robbanóereje. Amikor a keresztények a katakombákban összebújva fáztak és mormolták üldöztetésük hitét. Amikor a puszta léleklétfenntartást szolgálta. Amikor egy világbirodalom világiassága és terpedő-tenyésző romlottsága ellen vértette föl híveit. Mikor nem tört és nem került hatalomra, hanem a lelkeken volt uralma, őket itatta át a maga bensőséges hatalmával.

Minden nyilvános tömegszerűség csökkenti az igazi lélekállapotot, főlhígítja a hit tömény porát, és könnyű fogantatást ígér. Billy Loman reszketeg vörös fejjel üvölti százezres tömegek előtt primitív tirádáit, és a jobb sorsra váró, nedves arcú asszonyok és olajos tekintetű férfiak féláljultan vergődnek az alacsony fokú tömeghipnózis mákonyában. Menedzsertársa, leutánozva éneklő prédikációit és lengeteg taglejtéseit, a komikumig eteti istenhígító ópiumát a tátott szájú emberekkel. Ez nem hit. Ez pojácaság, Krisztus tanainak albérteti lejárata. Nívótlanágával többet árt a keresztény gondolatnak, mint az ellenzék hitoktatásellenes álhumánus ügyeskedése, vagy a kádárizmus rózsaszínlelése.

Most, hogy a hivatalos vasterror alól legalább fölszabadultunk, s ilyen értelemben igazándiból most beszélhetünk csak — és nem 1945-ben — fölszabadulásról, a kereszténységnek úgy kellene nőnie, mint a rózsának. Egyszerűen, melegen, közvetlenül. Egy ilyen benső és finom virágnak csöndes levegőre van szüksége, nem kell belőle sövényeket, lugast fabrikálni.

Ezért igen vigyáznunk kellene arra, hogy a kereszténység ne a hatalom képében jelenjen meg. Ne pártszerűen. Ne az uralkodás és kormányzás szellemében. Jól tudjuk, hogy a kereszténység legnagyobb gondjait nem a mohamedánok, a törökök vagy a hinduk, kínaiak okozták, hanem önmaga. A saját csonttámerevedése, szervezatisége, áljogállamisága. A pápaság akkor került a legnagyobb veszélybe, amikor elvesztette Krisztus melegét. Amikor e világnak adta magát — búcsúcédulákat osztogatott az örök életre. Pénzért, hatalomért. Nemhiába ebből támadt Luther protestálása.

Különösen nehéz helyzet ez ma Kelet-Európában, ahol súlyos évtizedekig csak szibériai internálótáborok, homokevő gulágok, börtönök vártak a papokra, hívőkre. (Kárpátalján találkoztam azzal a plébánossal, aki végigélte, hogy mellette tiporták el lelkész-

társát a harckocsik.) Különösen nehéz a helyzet itt, ahol a hívőnek sokszor kaméleon-szerű ügyességgel vagy félhülyének tettetéssel kellett hitét a szoba zugába mentenie. Gondoljunk csak azokra a tanárookra, akik nem sétálhattak olyan vakmerően a templomokban, keresztelőkön vagy esküvőkön, mint némely nagy mosolyú, oldalszisztyós párttitkárunk. Vagy gondolok csak arra a lányra (esetleg a sajátomra), aki templomjárása megvallásáért örökre le kellett mondjon a pedagógusi pályáról. Am: „aki megvall engem az emberek előtt, én is megvallom őt az én Atyám előtt”.

Ugyeljünk hát most a kereszténység diszkréciójára. S nálunk, negyven év befelefordulására, hitetlenségére, közönyére is. Nagyon óvatosan kell keresztényien „működni”. Bárhogyan is ítéljük meg a Horthy-rendszert, túlhangsúlyozott „keresztény kurzusával”, be kell ismernünk, hogy akarva-akaratlanul hozzájárult a vallási, sőt faji megkülönböztetések spóráinak életrekeléséhez. Erre pedig semmilyen mentség nincs. Főleg nem Krisztusban. Mindenki a maga üldözöttségét éli. Ehhez semmilyen mértékben nem szabad táptalajt nyújtani.

Ugyanígy visszahőkölök a keresztény harsányságtól. Teljesen egyértelmű, hogy Szent István keresztsgfölvételével Magyarország a Nyugat kereszténységének áramkörébe került. Ósei lekaszabolása árán, tűzzel és vassal megteremtette azt a keresztény rendszert, melyben az ország ezer éve él. E büszkeség jogosságát senki el nem veheti. De ezt a büszkeséget szerényen kell viselni. Nem biztos, hogy újfent ezeréves kacagásokban kell keresztény minisztereknek a pénzügy- vagy belügyminiszteri előszobában megjelenniük, mint Reményi Schneller Lajosnak vagy Imrédy Bélának. Nem biztos, hogy augusztus huszadikán olyan harangzúgást kell zúdítanunk tömegnyomorban élő, Kádár Jánosért síró asszonyok fejére, hogy süketen hallgassanak múltjuk kommunista sötétjébe, vagy olyan tömjént lengetnünk egyetemistáink szemére, hogy még Einstein relativitási egyenletét se lássák. Fennkölt ünnep legyen, de nem biztos, hogy pap-harci menetben kell fölvonulnunk egyenruháink mámoros cserkészbódulatában.

Mert Krisztus belül van. Ha ma, ebben a fölszabadult, a másikat letipró, könyörtelen és anarchista, rablőszabadságú világban és ügyeskedést milliókra síbóló, sajtószabadságú légkörben valaki mint keresztény előállhat, az csak Assisi Ferenc lehet. Mezítelenül. A nap testvéreként, a hold testvéreként, a madarak pártjának szószólójaként, a virágok isteni barátjaként.

*Valakitől én azt tanultam,
a szeretetnek nincs határa...*

*Azt mondta, hogy a szeretetnek
szabálya nincs, de mint a rózsza
kinyílik egyszer s elborítja
az utakat, a fát, a kertet
s levelét az ajtóba dobja.*

*Még óvni sem lehet a kintől,
tövisek közt fog vágyakozni,
a földben nyugszik, százezernyi
kapától, daltól meg nem indul,*

— egyszerűen fog fölfakadni.